1. ÜNİTE: COĞRAFYANIN DOĞASI

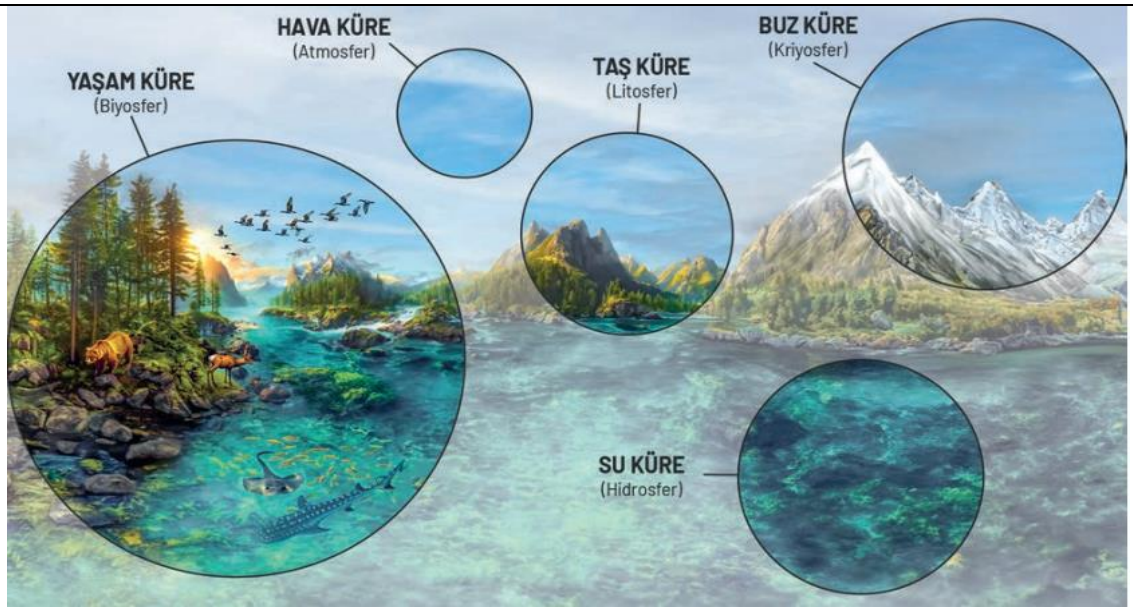
KONU-1: COĞRAFYA BİLİMİ

a. Coğrafya Biliminin Konusu ve Bölümleri:

Doğal Ortam: İnsanın etkisi olmadan, insan ve insani unsurların dışında kalan mekâna doğal ortam adı verilir.

Doğa Olayı: Doğal ortamı oluşturan unsurlarda meydana gelen değişimlere doğa olayı denir.

DOĞAL ORTAMIN UNSURLARI

1. Taş küre (litosfer)	Yer kabuğunu oluşturan kayaçlar, yer şekilleri ve topraklardan meydana gelir.
2. Hava küre (atmosfer)	Dünya'yı çepeçevre saran gazlardan oluşur.
3. Su küre (hidrosfer)	Denizler, göller, akarsular, yer altı suları gibi su kaynaklarından oluşur.
4. Buz küreden (kriyosfer)	Donmuş topraklar, buzullar ve sürekli karla kaplı alanlardan oluşur.
5. Yaşam küreyi (biyosfer)	Canlıların hayati faaliyetlerini sürdürdüğü alanlardır.

Beşerî Ortam: İnsanın sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetleri sonucunda doğal ortam üzerine inşa ettiği yaşam alanıdır.

Coğrafi Ortam: Doğal ortam ile beşerî ortamın birlikteliğinden oluşan en geniş yaşam alanıdır.

COĞRAFYANIN BÖLÜMLERİ

FİZİKİ COĞRAFYA	BEŞERÎ COĞRAFYA
Jeomorfoloji (Yer Şekilleri Bilimi): Litosfer unsurları, yer şekilleri ve bunların oluşum süreçleri ile dağılışını inceler.	**Nüfus Coğrafyası:** Nüfusun özellikleri, dağılışı, değişimi, hareketleri ve nüfus politikaları ile bunların coğrafi ortam ve olaylarla etkileşimini inceler.
Klimatoloji (İklim Bilimi): Atmosfer, hava olayları, iklim sistemleri, iklim tipleri ve bunların dağılışını inceler.	**Yerleşme Coğrafyası:** Yerleşmelerin gelişimi, tipleri ve dağılışı ile yerleşmeyi etkileyen faktörleri ve mesken tiplerini inceler.
Hidrografya (Sular Coğrafyası): Hidrosferi oluşturan denizler, göller, akarsular gibi su ortamlarını ve bu ortamlardaki olayları (akıntı, dalga vb.) inceler.	**Siyasi Coğrafya:** Siyasi faaliyet ve olayların mekâna, coğrafi ortama bağlı olarak gösterdikleri değişiklik ve farklılıkları mekânı (ortam, saha, alan) analiz ederek inceler.
Biyocoğrafya (Canlılar Coğrafyası): Biyosferdeki bitki ve hayvan topluluklarının genel özellikleri, etkileşimleri ve yeryüzün-deki	**Sosyal Coğrafya:** Sosyal ilişkileri, sosyal kimlikleri ve sosyal eşitsizlikleri mekânsal bir perspektiften inceler. Özellikle mekânsal çeşitlilik ve gündelik hayatın sosyal yönlerini oluşturan mekânsal süreçlerle ilgilenir.

dağılışlarını inceler.	
Toprak Coğrafyası: Yeryüzündeki toprakların oluşum süreçleri, özellikleri ve dağılışını inceler.	**Kültürel Coğrafya:** Toplumların dil, din, giyim, yemek, müzik, mimari gibi kültürel özelliklerini coğrafyayla ilişkilendirerek inceler.
	Ekonomik Coğrafya: Sanayi, ticaret, tarım, hayvancılık, turizm, ormancılık, madencilik gibi ekonomik faaliyetleri ve bu faaliyetlerin coğrafi olaylarla etkileşimini inceler.

b. Niçin Coğrafya Öğrenmeliyiz?

Dünya ekosisteminin bir yılda ürettiği doğal kaynaklardan daha fazladır. Bu durum, Dünya ve insanlığın geleceği için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Bu bağlamda insan-doğa etkileşimini odak noktasına alan coğrafya biliminin önemi de artmaktadır.

- Coğrafya bilgisine sahip insanlar; doğal ortamdaki unsurlar, doğa olayları ve bunların insan faaliyetleriyle etkileşimini bütünsel bir şekilde görebilir.
- Coğrafi bakış açısına sahip insan;
  - doğal ortamda karşılaştığı olayların ortaya çıkardığı risk ve fırsatları analiz edebilir,
  - doğal çevrenin sınırlılıkları ile insan faaliyetlerinin çevre için oluşturduğu tehditleri görebilir.
  - haritaları kullanabilir.
  - olay ve olguları mekânla ilişkilendirip yerel, bölgesel ve küresel olarak kavrayabilir.
- Sürdürülebilir bir Dünya için insanların temel coğrafya bilgisine sahip olmalarının önemli bir gereklilik olduğu söylenebilir.
- Tarih boyunca coğrafya bilgisine sahip toplumların doğal kaynakları daha iyi yönettikleri, refahlarını yükselttikleri ve güçlü devletler kurdukları görülmektedir.
- Coğrafya bilgisi, vatanseverlik bilincinin oluşmasında da önemli bir rol oynamaktadır.

c. Coğrafya Biliminin Gelişimi

Eski Çağ	Gezilen yerlerin tasviri, Dünya'nın şekli ve boyutları, koordinat sistemi, yönlerin belirlenmesi bu çağda ele alınan başlıca konular olmuştur. **Katkıda Bulunanlar:** Coğrafya kavramı ilk defa Eratosthenes (Eratostenes) tarafından Eski Çağ'da kullanılmıştır. Tales, Heredot, Aristoteles gibi düşünürler ilk coğrafi fikirleri ortaya koymuş; Eratosthenes, Amasyalı Strabon ve İskenderiyeli Batlamyus dönemin en önemli coğrafyacıları olmuştur.
Orta Çağ	Namaz vakitleri, oruç süresi ve hac yollarının belirlenmesi gibi ihtiyaçlar coğrafyaya ilgiyi artırmıştır. **Katkıda Bulunanlar:** Bu dönemde coğrafya biliminin gelişmesinde Müslüman bilginlerin çalışmalarının rolü büyüktür. Harizmi, Biruni, İbni Haldun, Muhammed İdrisi gibi bilim insanları; İbni Battuta ve Mesudi gibi seyyahlar coğrafya bilimine katkı veren eserler yazmıştır.
Yeni Çağ	Avrupa'daki Rönesans ve reform hareketlerinin getirdiği aydınlanma ve sömürgecilik hareketleri coğrafyanın gelişmesinde rol oynamıştır. **Katkıda Bulunanlar:** Bu çağda Kristof Kolomb, Magellan (Macellın), Piri Reis gibi denizciler coğrafyanın gelişmesinde öncü olmuştur. Ortelius (Ortelyus) ve Kâtip Çelebi harita ve eserleri, Evliya Çelebi de Seyahatname adlı eseriyle coğrafyaya katkı vermiştir.
Yakın Çağ	Bilim ve teknolojideki gelişmeler ile ulaşımın gelişmesiyle bilimsel amaçlı keşif gezilerinin yapılması coğrafyanın gelişmesinde etkili olmuştur. Olayların sebep ve sonuçlarının ele alındığı, coğrafya biliminin yöntemlerinin oluşturulduğu, coğrafyanın konuları ve bölümlerinin bugünkü şeklini aldığı dönem olmuştur. **Katkıda Bulunanlar:** Von Humboldt (Van Hambolt), Carl Ritter (Karl Ridır), Friedrich Ratzel (Fridık Ratzıl) gibi Alman bilim insanları bu dönemde coğrafyanın gelişmesinde öncü olmuştur. Cumhuriyet Dönemi'nde Besim Darkot, Faik Sabri Duran, Reşat İzbırak, Sırrı Erinç gibi bilim insanları coğrafya bilimine önemli katkılarda bulunmuştur.
Günümüzde	Coğrafya bilimi doğal ve beşerî sistemlerdeki unsurları, olayları, işleyişi ve etkileşimi inceleyen; bu sistemlerdeki unsur ve olayların yeryüzündeki mekânsal dağılışını ortaya koyan, neden-sonuç ilişkilerini sorgulayan, konuları sistematik bir şekilde ele alan ve birçok alt dalı olan bir bilim hâline gelmiştir.